

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 4 **2026**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 4 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 4, HOMEP 4

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 4

TOHKENT-2026

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№4 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-4>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudonazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

IQTISOD

- 1. Odilbekova Xonimjon Jahongir qizi. Rudenko Inna Yurevna.**
 QATTIQ MAISHIY CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH:
 XORIJIY TAJRIBA VA O‘ZBEKISTON UCHUN ISTIQBOLLAR.....8
- 2. S.M.Raximova. V. M. Baxtiyarova.**
 RAQAMLI TRANSFORMATSIYALASHUV JARAYONIDA TIBBIY XIZMATLAR
 KO‘RSATISHNI MOLIYALASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....13
- 3. S. Allayarov.**
 MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA STARTAP LOYIHALARDAN
 FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI.....16
- 4. Matyoqubov Arslonbek G'ayrat o'g'li.**
 EKSPORT INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING MINTAQA
 RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA’SIRI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....20
- 5. Matkarimov Feruz Bekturdiyevich.**
 MINTAQA TO‘QIMACHILIK MAHSULOTLARINING GLOBAL BOZORDA
 RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI.....27
- 6. Yulduz Yaqubova Raimovna.**
 OZIQ-OVQAT SANOATIDA TEXNIKA TARAQQIYOTI, INNOVATSION
 TRANSFORMATSIYA VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....33
- 7. Masharipova Xosiyat Matrasulovna. Xalbayeva Maftuna.**
 XORAZM VILOYATI IQTISODIYOTIDA EKOLOGIK OMILLAR VA BARQAROR
 HUDUDIY RIVOJLANISH MASALALARI.....38
- 8. Sattarova Dilfuza Dilshodbekova.**
 O‘ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY
 ASOSLARINING YARATILISHI.....43
- 9. Ismailova Gulruh Faxriddinovna.**
 INSON KAPITALIGA INVESTITSIYALAR VA HUDUDIY IQTISODIY NOMUTANOSIBLIK:
 MOLIYALASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI.....48
- 10. Jumaniyazova Sharifa Rashidovna.**
 TURISTIK MAHSULOTLAR BOZORIDA MARKETING STRATEGIYALARINI
 RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....54
- 11. Li Yang.**
 EDIGITAL SILK ROAD AND SUSTAINABLE TOURISM: ANALYZING THE ADAPTATION
 OF CHINESE DIGITAL PLATFORMS IN UZBEKISTAN.....58
- 12. Sharipova Asaloy. Rudenko Inna Yurevna.**
 THE EFFECTIVENESS OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN WATER RESOURCE
 MANAGEMENT.....64

13. Турдиева Якитжан Хайитбаевна.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЁРСТВА (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН).....68

14. Djumaniyazov Farruxbek Abdulla o'g'li.

XORAZM VILOYATIDA IQLIM O'ZGARISHI VA INSTITUTIONAL OMILLARNING MINTAQAVIY BARQAROR EKOLOGIK-IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....72

TARIX

1. Дилафруз Ийманова Абдиманнобевна.

ЎЗБЕКИСТОНДА СОВЕТ ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КАДРЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ, МОДДИЙ АҲВОЛИ: МУАММОЛАР ВА САБОҚЛАР (1925-1941 ЙИЛЛАР).....79

2. Ahmadjonova Inobat Baxodir qizi.

MOHENJO-DARO VA HARAPPA SIVILIZATSIYALARINING PAYDO BO'LISHI VA TARAQQIYOTI.....88

3. Otamuradova Roviyaon Olimboyevna. Joldasova Ozoda Ergash qizi.

MUSTAQILLIK YILLARIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH, VATANIMIZNING QADIMIY VA BOY TARIXINI O'RGANISH.....92

4. Saotboyev Rahmatjon Madamin o'g'li.

XORAZM VOHASIDA IBTIDOIY SAHNAVIY UNSURLAR VA MAROSIMIY TOMOSHALAR: IJTIMOIY-MADANIY VA TARIXIY ASOSLAR.....95

5. Саидов Шавкат Жумабаевич.

XX АСРНИНГ ХАЛҚАРО МАЙДОНДА ТАН ОЛИНИШИДА БОБООХУН САЛИМОВНИНГ ЎРНИ.....100

6. Salayev Umrbek Kadambayevich.

QUYI AMUDARYO HUDUDIDA TOSH VA NEOLIT DAVRLARIDA IJTIMOIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNING SHAKLLANISHI.....106

7. Safarov Tolib Todjiyevich.

XIVA XONLIGIGA KO'CHIB KELGAN TURKMAN URUG'LARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR.....111

8. Atadjanova Dilnoza Ganiyevna.

JANUBIY XORAZM HUDUDINING ARXEOLOGIK TADQIQOTLARDA O'RGANILISH TARIXI.....116

FILOLOGIYA

1. Xusainova Shaxnozabonu Ergashevna.

ABU RAYHON BERUNIYNING "OSOR UL-BOQIYA" ASARI VA UNING INGLIZ TILIGA TARJIMASIDA SHARQ RUHI HAMDA KONTEKSTUAL O'ZIGA XOSLIKNI SAQLASH..121

2. B.Q. Sapayeva.

O'ZBEK TILI GEMERONIMLARINING SHAKLLANISHI VA TARAQQIYOTI.....125

- 3. Sobirova Gulasal Zokir qizi.**
THEORETICAL APPROACH TO LINGUISTIC-COGNITIVE APPROACHES IN MODERN LINGUISTICS.....129
- 4. Mokhinur Murodova Azamat qizi.**
ABBREVIATION AND INTERNET SLANG USAGE AMONG MDIST STUDENTS IN VIDEO GAMES AND ONLINE CHATS.....136
- 5. Yusupova Soxiba Islombek qizi.**
INGLIZ VA O‘ZBEK BOLALAR SHE’R VA QO‘SHIQLARIDA EMOTSIONAL BO‘YOQDOR SO‘ZLAR.....143
- 6. Sarodbekov Sherzodbek Saforboyevich.**
BADII ASAR USLUBINI QAYTA TIKLASHDA MUTARJIM MAS’ULIYATI (E. HEMINGWAYNING “TO HAVE AND HAVE NOT” ASARI VA UNING TARJIMASAI MISOLIDA).....147

PEDAGOGIKA

- 1. Rajabov Shaxzodbek Baxrom o‘g‘li.**
UMUMIY PEDAGOGIK TAYYORGARLIK JARAYONIDA BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHISINING BADIY MAHORATINI OSHIRISH.....153
- 2. Davletov Mayliboy Yusupovich.**
O‘ZBEK CHOLG‘U IJROCHILIGI TARIXINI O‘RGANISH ORQALI TALABALARNING MUSIQIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONINING SAMARADORLIK DARAJASI.....161
- 3. Abdirimova Shoxsanam Xudayberganovna.**
VERIFIKATSIYA TAMOYILINING PEDAGOGIK JARAYONDAGI MOHIYATI.....166
- 4. Allamuratova Xurliman.**
TA'LIM KONSEPSIYASINING MOHIYATI VA METODIKADAGI O‘RNI.....170
- 5. Sharipov Allabergan Kamilovich.**
JISMONIY TARBIYA VA SPORT YO'NALISHI BITIRUVCHILARINING KASBIY-PEDAGOGIK TAYYORGARLIK DARAJASINI ISH BERUVCHILAR BAHOSIGA KO'RA TAHLIL QILISH: SO'ROVNOMA ASOSIDA EMPIRIK TADQIQOT.....176
- 6. Jammатов Jasurbek Sharipovich. Komilova Olima Allabergan qizi.**
TAYYORGARLIK DARAJASINI KROSS-FIT MASHG‘ULOTLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: DOLZARBLIK VA ISTIQBOLLAR.....183
- 7. Ким Татьяна Сергеевна.**
СТРАТЕГИИ ОБУЧЕНИЯ ИЕРОГЛИФИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКЕ В КОРЕЙСКОМ ЯЗЫКЕ...189

PSIXOLOGIYA

- 1. Jumaniyazova Ilmira Kamiljanovna. Sobirova Xosiyat Rustambekova.**
BOSHLANG‘INCH SINIF O‘QUVCHILARNING XOTIRASINING NEYROPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....195
- 2. Xashimova Sayyora Xolmuradovna.**
IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALARDA EMOTSIONAL ZO‘RIQISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....199
- 3. Allayarov Dilshod Raximboy o‘g‘li.**
ERKIN KURASHCHILARDA MUSOBAQA OLDI EMOTSIONAL HOLATLARINING MOTIVATSION JARAYONLARGA TA’SIRI.....203

Xashimova Sayyora Xolmuradovna

Pedagogika, psixologiya va
jismaniy madaniyat kafedrası v.b. dotsent (PhD)

IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALARDA EMOTSIONAL ZO'RIQISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.20157822>

Annotatsiya: Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan bolalarda emotsional zo'riqishlarning namoyon bo'lish xususiyatlari psixologik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda bunday bolalarning emotsional rivojlanishi, ichki kechinmalari, stressga nisbatan sezgirligi hamda ijtimoiy muhit bilan munosabatlarida yuzaga keladigan psixologik qiyinchiliklar yoritiladi. Shuningdek, imkoniyati cheklangan bolalarda emotsional zo'riqishlarni aniqlash, ularni kamaytirish va psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyati asoslab beriladi. Maqola natijalari maxsus ta'lim muassasalari, inklyuziv ta'lim tizimi hamda amaliy psixologik xizmat faoliyatida qo'llash uchun ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Emotsiya, emotsional zo'riqish, imkoniyati cheklangan bolalar, stress.

Аннотация: В данной статье с психологической точки зрения анализируются особенности проявления эмоционального напряжения у детей с ограниченными возможностями. В исследовании освещаются особенности их эмоционального развития, внутренние переживания, чувствительность к стрессу, а также психологические трудности, возникающие во взаимоотношениях с социальной средой. Кроме того, обосновывается значимость выявления эмоционального напряжения у таких детей, его снижения и оказания психологической поддержки. Результаты статьи имеют научно-практическое значение для применения в системе специального образования, инклюзивного обучения и деятельности психологической службы.

Ключевые слова: Эмоции, эмоциональное напряжение, дети с ограниченными возможностями, стресс

Annotation. This article analyzes the psychological characteristics of emotional stress manifestation in children with disabilities. The study highlights their emotional development, inner experiences, sensitivity to stress, as well as psychological difficulties arising in their interactions with the social environment. In addition, the importance of identifying emotional stress, reducing it, and providing psychological support for such children is substantiated. The results of the study have scientific and practical significance for application in special education institutions, inclusive education systems, and psychological services.

Keywords: Emotion, emotional stress, children with disabilities, stress.

Kirish. So‘nggi yillarda psixologiya sohasida imkoniyati cheklangan bolalarning emotsional rivojlanishi va ichki olamini o‘rganishga doir qator tadqiqot ishlari amalga oshirilmoqda. Imkoniyati cheklangan bolalar - tug‘ma, irsiy, orttirilgan kasalliklar yoki turli shikastlanishlar tufayli umumiy rivojlanishning buzilishiga olib keladigan, ularning to‘liq hayot kechirishiga imkon bermaydigan turli xil aqliy yoki jismoniy nuqsonlari bo‘lgan bolalardir[1]. Bunday bolalarda emotsional zo‘riqishlarning paydo bo‘lishi ulardagi muammolar ko‘lami bilan harakterlanadi. Emotsiyalar inson hayotida juda muhim rol o‘ynaydi. Ular to‘g‘ridan-to‘g‘ri tajribalar, yoqimli yoki yoqimsiz hislar, insonning dunyoga va odamlarga munosabati, uning amaliy faoliyati jarayoni va natijalari shaklida aks ettirilgan sub‘ektiv psixologik holatlarni ifodalaydi.

AQShning Kornel universiteti professori C.Noelning ta‘kidlashicha, inson faoliyatining har qanday namoyon bo‘lishi emotsional tajribalar bilan birga kechadi[2]. Garchi bolalarning ayrim toifalari uchun emotsiyalar alohida ahamiyatga ega bo‘lsa ham. Muallifning fikricha, insonning emotsional hayoti turli xil mazmun bilan to‘ldiriladi:emotsiyalar faoliyatni amalga oshirishga yordam beradigan yoki to‘sqinlik qiladigan ma‘lum shartlarga (masalan, g‘azab, qo‘rquv);aniq yutuqlarga (xafagarchilik, quvonch);mavjud yoki mumkin bo‘lgan holatlarga sabab bo‘ladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Tadqiqotchi J.M.Kontening ta‘rificha, turli madaniyatlarga mansub kishilarning inson yuzidagi ifodalarni to‘g‘ri idrok etishi va baholay olishi, undan quvonch, g‘azab, qayg‘u, qo‘rquv, jirkanish, ajablanish kabi hissiy holatlarni aniqlay olish inson uchun juda muhimdir [3].ikkinchi muhim vazifasi ekspressiv va kommunikativ bo‘lib, u kognitiv jarayonlarni tartibga solishning eng muhim omilidir. Emotsiyalar ichki til, signallar tizimi sifatida harakat qiladi, bu orqali odam sodir bo‘layotgan voqealarning zarurati va ahamiyatini bilib oladi. Emotsional ekspressiv iboralarning ba‘zilari tug‘ma, ba‘zilari esa, ta‘lim va tarbiya natijasida namoyon bo‘ladi .

Tadqiqotchi G.Mendlerning yozishicha, emotsional zo‘riqishlarni psixologik tahlil qilishda uning kelib chiqishiga doir qarashlarni o‘rganish talab etiladi [4]. Emotsiyalarning kelib chiqishi bo‘yicha ikkita nuqtai nazar mavjud bo‘lib, biri emotsiya va hissiyotlarning rolini e‘tirof etsa, ikkinchisi–tafakkur va boshqa kognitiv jarayonlarni birlamchi hisoblaydi.

Kanadaning Laval universiteti professori M.Cabanakning yozishicha, emotsiya - bu aqliy aks ettirishning maxsus shakli bo‘lib, u bevosita tajriba shaklida ob‘ektiv hodisalarni emas, balki ularga nisbatan sub‘ektiv munosabatni aks ettiradi [5]. Unga ko‘ra, emotsiyalarning o‘ziga xos xususiyati shundaki, ular ob‘ektiv xususiyatlarining sub‘ekt ehtiyojlari bilan bog‘liqligi tufayli sub‘ektga ta‘sir qiluvchi ob‘ektlar va vaziyatlarning ahamiyatini aks ettiradi . Demak, emotsiyalar reallik va ehtiyojlar o‘rtasidagi ko‘prik vazifasini bajaradi. Shu boisdan imkoniyati cheklangan bolalarda paydo bo‘lgan extiyojlarni imkoniyati cheklanganligi tufayli yetarli darajada qondira olmasligi ham emotsional zo‘riqishlarni paydo qiladi.

Tadqiqotchi S.E.Izardga ko‘ra, differensial emotsiyalar nazariyasi hissiyotlarni neyrofiziologik, nerv-mushak va fenomenologik jihatlariga ega bo‘lgan murakkab jarayon sifatida tavsiflaydi[6]. Neyrofiziologik darajada emotsiyalar nerv sistemasi, xususan, korteks, gipotalamus, bazal ganglionlar, limbik tizim, yuz va trigeminal nervlarning elektrokimyoviy faolligi bilan belgilanadi. Nerv-mushaklar darajasida hissiyot, birinchi navbatda, mimik faoliyat, ikkinchidan, pantomimik, visseral-endokrin va ba‘zan ovozli reaksiyalar bilan ifodalanadi.

Shuningdek, N.N.Danilovning yozishicha, differensial hissiyotlar nazariyasi beshta asosiy farazga asoslanadi[7].

- 1.To‘qqiz asosiy tuyg‘u inson mavjudligining asosiy motivatsion tizimini tashkil qiladi.
- 2.Har bir fundamental hissiyot o‘ziga xos motivatsion va fenomenologik xususiyatlarga ega.
- 3.Quvonch, qayg‘u, g‘azab va uyat kabi asosiy his-tuyg‘ular turli xil ichki tajribalarga va bu tajribalarning turli xil tashqi ifodalariga olib keladi.
- 4.Tuyg‘ular bir-biri bilan o‘zaro ta‘sir qiladi - bir tuyg‘u boshqasini kuchaytirishi yoki zaiflashtirishi mumkin.
- 5.Emotsional jarayonlar turtki va gomeostatik, pertseptiv, kognitiv va harakat jarayonlari bilan o‘zaro ta‘sirlashadi. Ushbu farazlarga asoslanib aytish mumkinki, imkoniyati cheklangan insonlarning ba‘zi tushkun kayfiyati boshqa salbiy emotsional zo‘riqishlarni ham keltirib chiqaradi.

B.Parkinsonning fikricha, emotsiya alohida murakkab hodisa bo‘lib, u neyrofiziologik va motor-yekspressiv komponentlarni va sub‘ektiv tajribani o‘z ichiga oladi. Bu tarkibiy qismlarning individual jarayondagi o‘zaro ta‘siri evolyusion-biogenetik hodisa bo‘lgan hissiyotni shakllantiradi. Shuningdek, odamlarda emotsiyalarning ifodasi va tajribasi tug‘ma, umumiy madaniy hamda universalligi bilan ajralib turadi[8]. Ushbu yondashuvda, muallif, emotsiyalarning ifodalanishi ular yashayotgan muhit, shartsharoit va imkoniyatlar bilan bog‘langanligini e‘tirof etmoqda. Imkoniyati cheklangan bolalarda emotsional holatlarni baholashda ushbu yondashuvni alohida e‘tirof etish mumkin.

Tadqiqotchi D.Eduards emotsiyalarni tasniflashda birinchi navbatda ularni tavsiflovchi komponentlarga alohida e‘tibor qaratadi[9].

Tadqiqotchilar M.M.Bradley va P.J.Lengning yozishicha, emotsiyalar psixofiziologik hodisalar bo‘lib, insonda tajribaning paydo bo‘lishi, insonning o‘zi boshdan kechirayotgan holati to‘g‘risidagi o‘z-o‘zidan hisoboti, vegetativ ko‘rsatkichlardagi o‘zgarishlarning tabiati (yurak urishi, qon bosimi, nafas olish tezligi va boshqalar) va psixomotor: yuz ifodalari, pantomimika (postura), vosita reaksiyalari, ovozlari bilan ifodalanadi[10].

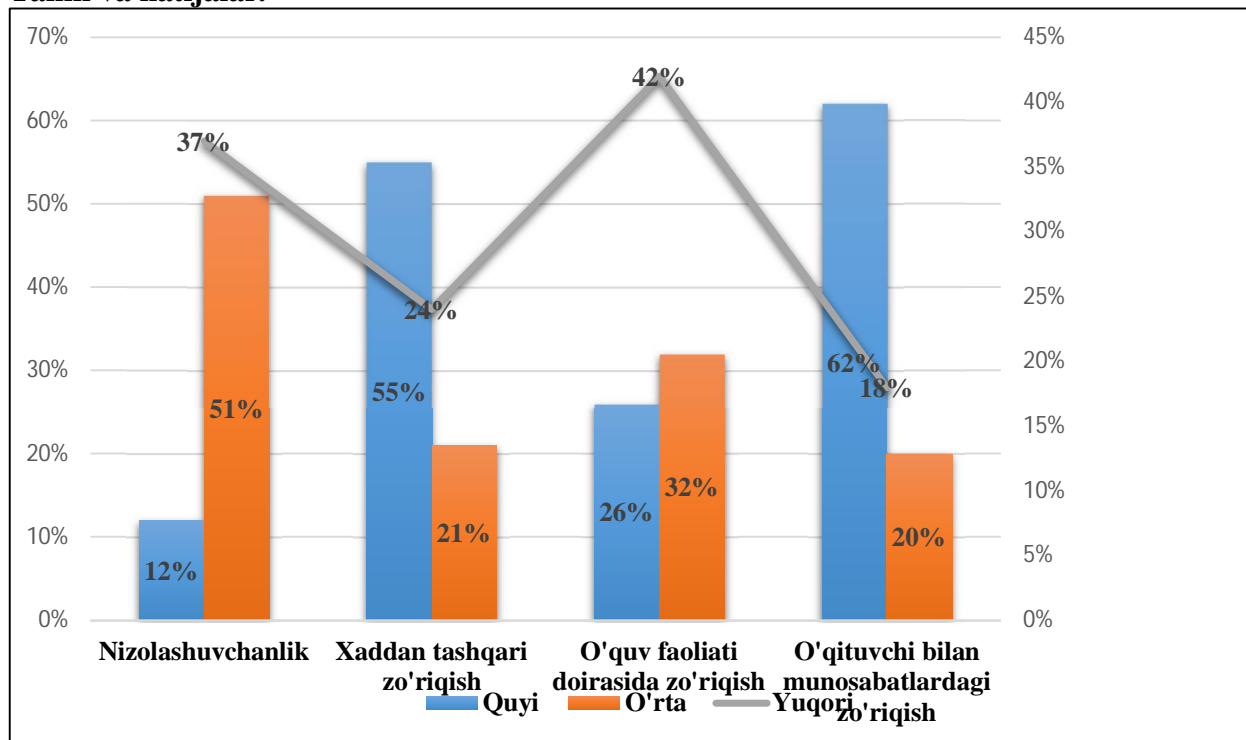
Tadqiqotchi R.V.Levenson emotsional zo‘riqishlarni biologik nuqtai nazardan tushuntirishga harakat qiladi. Muallifga ko‘ra, emotsiya odamga o‘zining ichki holatini, paydo bo‘lgan ehtiyojni va uni qondirish imkoniyatini tezda baholashga imkon beradi. Masalan, oqsillar, yog‘lar, uglevodlar, vitaminlar, tuzlar miqdori uchun haqiqiy ozuqaviy ehtiyoj mos keladigan hissiyot orqali baholanadi. Buni ochlik yoki to‘qlik hissi bilan tushuntirish mumkin[11].

AQShning Kaliforniya universiteti tadqiqotchisi M.S.Fanselov emotsional zo‘riqishlarni tasniflashda ularning funksiyalarini hisobga olishni taklif qiladi[12].

Tadqiqotchi S.V.Korostovaning fikricha, emotsiyaning aks ettirish funksiyasi hodisalarni umumlashtirib baholashda ifodalanadi[13].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotdan olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, imkoniyati cheklangan, eshitish nuqsoni bor o‘smir o‘quvchilarda emotsional zo‘riqish va stressogen holatlar bo‘yicha so‘rovnomalardan olingan ko‘rsatkichlarning qiyosiy tahlili keltirilgan.

Tahlil va natijalar.

1-rasm. Shaxs faoliyatida stress omillarining ekspress diagnostikasi so‘rovnomasi ko‘rsatkichlari

Tadqiqotdan olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, imkoniyati cheklangan, eshitish nuqsoni bor o'smir o'quvchilarda emotsional zo'riqish va stressogen holatlar bo'yicha so'rovnomalardan olingan ko'rsatkichlarning qiyosiy tahlili keltirilgan.

Shaxs faoliyatida stress omillarining ekspress diagnostikasi so'rovnomasi bo'yicha olib borilgan izlanishlarimiz natijasiga ko'ra, imkoniyati cheklangan o'smir o'quvchilarning nizolashuvchanlik va o'quv faoliyati doirasida zo'riqish shkalalari o'rta darajada, haddan tashqari zo'riqish va o'qituvchi bilan bog'liq munosabatlardagi zo'riqish quyi darajada, nizolashuvchanlik va o'quv faoliyati doirasida zo'riqish shkalalari yuqori nisbatlarni namoyon qilgan.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, emotsiyalar inson psixik faoliyatining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ular shaxsning ichki holatini, ehtiyojlarini va tashqi muhitga munosabatini ifodalaydi. Imkoniyati cheklangan bolalarda emotsional zo'riqishlar ularning ehtiyojlarini to'liq qondira olmasliklari, ijtimoiy muhitga moslashishdagi qiyinchiliklari hamda emotsional jarayonlarning o'ziga xos kechishi bilan bog'liq holda namoyon bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, eshitish nuqsoniga ega o'smir o'quvchilarda nizolashuvchanlik va o'quv faoliyati bilan bog'liq zo'riqish yuqori darajada, haddan tashqari zo'riqish o'rta darajada, o'qituvchi bilan munosabatdagi zo'riqish esa quyi darajada kuzatiladi. Mazkur natijalar imkoniyati cheklangan o'smirlarning emotsional holatini baholashda ularning individual xususiyatlarini inobatga olish hamda psixologik qo'llab-quvvatlash choralarini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Беленкова Л.Ю. Инновационные подходы к образованию детей с ограниченными возможностями здоровья: от интеграции к инклюзии //Интеграция образования. – 2011. – №. 1. – С. 59-64.
- 2.Noel C., Dando R. The effect of emotional state on taste perception //Appetite. – 2015. – Т. 95. – С. 89-95.
- 3.Konte J. M. A review and critique of emotional intelligence measures //Journal of organizational behavior. – 2005. – Т. 26. – №. 4. – С. 433-440.
- 4.Mandler G. Emotion //The first century of experimental psychology. – Routledge, 2019. – С. 275-322.
- 5.Cabanac M. What is emotion? //Behavioural processes. – 2002. – Т. 60. – №. 2. – С. 69-83.
6. Izard C. E. Patterns of emotions: A new analysis of anxiety and depression. – Academic Press, 2013. – С. 96.
7. Данилова Н.Н., Крылова А.Л. Физиология высшей нервной деятельности: Учебник. М.: Учебная литература, 1997. – С. 203.
8. Parkinson B. Ideas and realities of emotion. – Routledge, 2006. – P.113.
9. Edwards D. Emotion discourse //Culture & psychology. – 1999. – Т. 5. – №. 3. – С. 271-291.
10. Bradley M. M., Lang P. J. Measuring emotion: Behavior, feeling, and physiology. – 2000. – P. 72.
11. Levenson R. W. et al. Emotion, physiology, and expression in old age //Psychology and aging. – 1991. – Т. 6. – №. 1. – P. 28.
12. Fanselow M. S. Emotion, motivation and function //Current Opinion in Behavioral Sciences. – 2018. – Т. 19. – P. 105-109.
13. Коростова С. В. Эмотивность как функционально-семантическая категория: к вопросу о терминологии //Известия Российского государственного педагогического университета им. АИ Герцена. – 2009. – №. 103. – С. 85-93.

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qator muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qator sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].